

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(XXX.)

A Tsászári és Királyi Felség' Kegyelmeivel
Indúlt BÉTSBŐL Pénteken 17. Apriliban. 1795.]

B é t s.

A' *Táborigyógyító-szerekben és a' Bétsi Josepha Academia-beli tanulás' módgyában eshető jobbitásokat illető 5 Jutalom-Kérdésekre bé-küldetett 41 irásoknak számjait és symbolumait, a' XVII-dik Merkurnak első lapjain meg-irtuk vólt. Minekutanna ezen irások, az 1794-dik esztendő' Decemberinek végire, a' Felséges Urunk Kabinettyába bé-érkeztenek vólna, 40-nek azok közzül, az ő meg-visgálásokra és meg-itélésekre ki-rendeltetve lévő Doctorokból, seb-orvosokból, és Patikáriusokból álló Commissiónak, az ő Febr. 14-dikén tartott első ülésiben, által adattak. — Egyiket pedig, annak írója Professor Mederer, ő egyszersmind a' Commissiónak is tagja lévén, Bétsbe való meg-érkezése után, a' Felség' engedelmivel vizsgálta vette.*

H h

Egész le-folyta ezen Commissió' munkájának, eléggé meg-tzáfolja azt a' hirt, a' melly egy külföldi Ujjsag-író által olyan tzállal terjesztetett széllyel, hogy a' Commissiónak részre-hajlás-nélkül-velosága, a' leg képtelenebb módon, gyanusá tétető-hetség. A' mint-hogy 5 heteknek le-folyta alatt, meg-szakasztás nélkül való szorgalmatofsággal, minden részre-hajlás nélkül, a' tudományoknak illendő keménysége szerént, a' leg tsekélyebb Jutalom-írásk is, meg-olvasztattak, meg-visgáltattak, és a' rollok tétetett vélekedések Protocollumba szedettvén, úgy formáltatott végre belőlök egy végső ítélet, a' melly az után, az írásknak minden fundamentommal való classificatiójával együtt, úgy botsáttatott a' Főbb Tanáts' elibe.

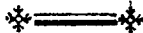
Noha azt a' mértéket ugyan, mellyet ezen *Katonai-Egészség-Commissió*, a' maga üléseinek el-kezdekor olly véggel határozott volt meg, hogy a' meg-visgáltatandó *Jutalom-Íráskat* azzal mérje öszve, ezek közzül tökéletesen egyik sem ütötte, fejjel pedig, annál kevesebbé multa: ahoz-képpest mindazonáltal a' mint némelleyek ezen írásk közzül, a' mértéknek fel-vett tulajdonságokat, nagyobb vagy kifsebb mértékben magokba foglalták, a' Commissió is a' fel-tétetve lévő 5 jutalmakat, az érdemesebbeknek el-ítelte. — Ez meg-esvén, olyan Rendelést méltotztatott Felséges Urunk tenni, hogy valamint a' jutalmakra és a' tiszteségnek okáért való említésre méltó írásk mellett lévő, és az Íróknak neveiket magokban foglaló bé-petsételt leveletskéknek fel-nyitása, így szintén, a' több írásk mellett lévő és már tsak titokban maradni-veló Írók' neveik' leveletskéiknek el-égetése is, egész *publicitással* (sokak' jelen-létiben) esfék-meg: a' mi is tehát ezen Felséges Rendeléshez-képpest, a' Ts.K. Udvari Hadi Commissió előtt, a' *Katonai-Egészség-Commissió*' tagjainak, és számos idegen s-itt lakó hivatalos Tudosoknak, s-más ahoz értő embereknek jelen-létekben, a' folyó Április 7-dikén vég-bez menő.

A' 100 aranyos első Erdem-pénzt minden voxoknak meg-egyezésével, a' 39-dik szám alatt lévő irás nyerte-el, mellynek ez volt a' *Symboluma*: *Ego non potui excogitare meliora & convenientiora castrensi medicina. Si non placuero a' scientia, certe laudabor ab obsequiosi conatu.* — Írója ennek Doctör S m i t t *Wilhelm*, Bétsben a' Ts. K. ágyuzó seregnél *Regements-Chirurgus*, és a' *Josephina* *Academiának* Levelező-tagja.

A' 70 aranyos második Erdem-pénz a' 27-dik szám alatt lévő Irásnak íteltetett volt, ilyen Német *Symbolum* alatt: *Ein Arzt, der seine Kunst versteht, erreicht mit wenigen, aber treffenden Mitteln, seinen Zweck in allen Absichten unendlich besser, als der Praktikus, nach dem gewöhnlichen Schlage, mit dem Wuste der Apotheke.* A' szerzője ezen irásnak Doctör *Plenk Josef Jákob*, Professor Bétsben a' *Josef-Academiában*: de a' ki, mint Afsektor a' Commissióban, valamint a' maga irásának érdemesítésére való voxolás-beli jusrol, így szintén az Erdem-pénzről is, önként le-mondott, melyhez-képpest ezen második jutalom, közönséges meg-egyezés szerént, a' 25-dik szám alatt lévő irásnak adattatott, ezen *Symbolum* alatt: *Placuerat natura, esse remedia vulgo parata, inventu facilia & sine dispendio, ex quibus vivitur.* Irta Doctör *Green Fridrich Albrecht Károly*, Saxoniában Hálai Orvosi tudománt tanító Professor, a' Tudományok Berliini Királyi *Academiájának* és fok más tudós tarsaságoknak tagja.

A' 41-dik szám és ezen *Symbolum* alatt: *Patria*, lévő irás, mellynek Doctör *Ecker Sándor János*, a' *Kannitz* gyalog *Regementy*nél Ts. K. *Regement-Chirurgus*, és a' *Josephina-Academiának* levelező tagja, a' szerzője, a' Voxok' többsége szerént, az 50 aranyos *harmadik* Erdem-pénzt nyerte-el.

Az edgyik 40 aranyos Erdem-pénz, hasonlóképpen a' Voxok' többsége által, *Posoni Practicus* Doctornak s-az Orvosok és Seb-gyogyitok *Helvétziai* levelező *Tarsasága'* tisztetségből való tagjauak, *Rasz-*

nyai Hufzt y Zachariás Urnak itéltetett; kinek írása a' 9-dik szám és ilyen Német Symbolum alatt jött-bé: Die Meinungen abgerechnet von dem Umfange der Wissenschaften, bleibt wenig für das übrig, was diese sind, und seyn sollten.

Az ötödik s-hasonló-képpen 40 aranyost, Stift *András Bétsi Practicus Doctor, a' Voxok' többsége* fzerént azon írásával nyerte el, melly a' bé-jött munkák között a' 29-dik szám alatt vagyon, és ez a' *Symboluma: Medicus, ni Deus, pestis Reipublicæ erit.*

Ezen 6 írókon kívül, még négyek találtattak olyanok, kiknek írásaik, tisztelességgel való említés érdemlettenek, u. m: — a' 31-dik, 6-dik, 37-dik, és 17-dik Simbolumok alatt lévők. Az elsőnek ezek között *Trzebitzky Xaver Ferentz*, ez előtt *Ts. K. tábori orvos*, most pedig *Cseh országban a' Caurcimi kerület-beli Doctor* — a' másodiknak *Bétsi Dr. Sallaba* — a' harmadiknak *Bétsben Medicinæ Candidatus Eyerel Josef* — a' negyediknek pedig *Portenschlag-Ledermayer: Josef* (az öregebb) *Bétsi Orvos, az Írója.*

Ilyen módon, hivatalának csak egyik ágát halytotta még eddig tökéletességre a' *Katonai-Egészség-Commissió.* — A' Resultatumát is ezen Jutalom-írásoknak, a' melly a' nevezett Commissiónak ez utánni fontosabb munkája leszen, annak idejében közleni fogjuk érd. Olvasóinkal.

H á b o r u s H í r - a d á s o k .

Az az *Ánglus* hajós fereg, a' melly a' 14-dik Mártziusi tengeri tsatától fogva, a' Genuai part mellett a' *Spèzziai* kikötő-helyben tartzkodott, innen 24-dikre virradó éjtzaka *Corsika* felé el-evezett, és magával a' prédába nyert két Frantzia hajókat is el-vitte, de a' mellyek úgy öszve vagynak rongyolva, hogy köteleknél fogva kellett őket a' több hajók után vezetni. Az ezen hajókon fogságra esett *Frantziák* közül valami 250 betegeket és sebefseket, az

Anglusok a *Génuai* partra ki-tévén, ezeket ugyan bé-fogadta a *Génuai* kikötő-helly-beli Komen-dáns, de csak az alatt a' fel-tétel alatt, hogy mi-hellyéft a' *Génuai* földre ki-lépnek, az *Anglusok* őket egyszeriben szabadon bocsátsák. A' mi úgy is törtévént, a' beteg Frantziák az után, a' Frantzia Minifter kivánságára, a' *Génuai* Ispotályba vitették.

Az *Illustrissimus* nevü Anglus nagy hada-kozó hajónak ágyui, mellyet a' Frantziák a' 14-dik Mártsziusi tengeri tsatában meg-foldozhatatlanná és hafzon-vehetetlenné tettek, más hajóra rakattatván, *Livornóba* vitették, magát pedig az *Illustrissimus* az *Anglusok* magok meg-gyulytották. Az a' *Kurázsis* nevü nagy Anglus hajó is, melly csak hamar a' tsata után két Fregátok által kötélnél fogva vezetett és kísértetett volt bé *Livornoba*, úgy öfzve van romolva, hogy felölle fe lehet tudni, hafzon-vehetetövé tétethetik e' többé, vagy sem. — A' Frantziák által prédába nyeretett *Berwick* nevü hasonló nagy lineás Anglus hajót pedig néhány Fregátokkal együtt, a' *St. Juani* tenger-öbölben hagyták hátra a' Frantziák.

Már most az egész Anglus hajós fereg *Corsicá-ban* a' *St. Fiorenzói* kikötő-helyben, a' Frantziáké pedig a' *Touloni* kikötő-helyben nyúgfzik.

Frantzia Ország

Páris Márts. 30-dikán. — „A' *Jakobinusok* a' napokban valami vendégségben sokan együtt lévén, így szollottak: — „Jól vagyton! Ha a' *Párisiak* minket segíteni csak ugyan nem akarnak, koplaltassuk-meg a' jámborokat. Az éhség ki szokta kergetni az erdöböl a' farkasokat.„

„A' Conventben még eddig egy szó emlekezet sem volt a' 14-dik Mártsziusi tengeri tsatáról: hanem egy *Párisi* iró így teszen egy pár szóval emlitéft felölle: — „El-válván 3 hajóink a' hajós feregtől, igen véres ütközet ment véghez hözöttök és az *Anglus* hajós fereg között. Kettő közzüllök, a' *Cá-ira* nevü 80 ágyus, és *Censeur* nevü 74 ágyus, hoszfzas

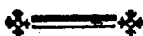
és vakmerő ellent-állás után az ellenség' kezire jutottak: a' harmadik ellenben, a' 74 ágyús *Thimoleon*, olyan szerentsés volt, hogy meg-szabadult.

A' Convent decretálta, hogy *Parisban*, a' *Napkeleti* nyelveket tanító közönséges Oskola is állitafsék-fél.

A' Frantzia Státusnak az utóbbi hónapban bé-jött rendes jövedelme 157, tett-költsége pedig 562 millió Livrákra hágott: a' folyó honapi külömb-külföldi költségekre 576 milliókat rendelt-ki a' Convent. — De ezek mind aproság dolgok: a' következők fontosabbak:

„Mártz. 28-dikán fel-menvén a' *Thionville*-beli *Merlin* a' *Conventbe*, ilyen formálog orált: — „Mi, olly fok féle egymással ellenkező éltető-állatokból vagyunk öfzve-szerkeztetve, hogy e' miatt a' népet meg nem tarthattjuk. Egy része a' Conventnek azzal vádoltatik, hogy a' *Rojálistákkal* tart; a' más rész úgy itél, hogy tsak ő mentheti-meg a' Nemzetet. Ilyen fontos perben nem lehetünk egymásnak vadolói is, bírái is. Mikor a' *Constitutziót* irtátok, mi-helyest azt közönségesné tettétek, volt, mindgyár le-tsenedesedett a' lárma. Na tehát! már most indittátok útba ezt a' *Constitutziót*, és én fogadom, hogy tsenedeségünk és *creditünk* is ujra lábra fog állani, mivel-hogy a' Convent után következő *Nemzeti Gyűlés*, a' melly mi utánunk az *Országlo-széknek* kantárját tartani fogja, vízfza nyerte a' nép' bizodalját. Ti minyájon a' *Respublikát* szeretitek. Vagy soha se, vagy pedig most ideje, hogy ötet meg-fundáljátok. Eppen most van az a' leg jobb szempillantás, hogy annak kormányozását mi, már más kezekre bizzuk. Az én tanátsom az, hogy a' jövő 29-dik *Májusra* a' nép-gyűléseket hívassuk öfzve. „ — (Ennek majd minden szavaira, kivált az utolsóra, külöfösön tapsolt a' jelen lévő sokaság)

A' *Douay*-beli *Merlin* is egy értelemben volt a' másik *Merlinnel*, sőt ez még rövidebb időt tett, a' *Nép-gyűléseknek* az ujj *Nemzeti Gyűlés'* tagjainak ki-választatások végett való öfzve hívásokra. Az ő

projectoma sumráson a' következendő 5 punktumokból állott: — „

„1)ször. *Áprillisenek* 20-dikára nép-gyűléseket kell hirdetni, a' mellyek a' Conventet fel-váltándó Nemzeti Gyűlésnek tagjait, s-egyszérsmind azokat a' választó-személjeket is ki-rendeljük, a' kik a' Distrikusokban ujj Birákat és Adminisztrátorokat válaszszanak. — 2)ször. Az ujj *Nemzeti Gyűlésnek* tagjai Párisban az úgy nevezett Nemzeti-Palotában Májusnak 20-dikára gyűljenek öszve, és mihelyestök Nemzeti-Gyűlést formálnak, a' Convent azonnal minden eddig való foglalatosságairól le-veszi a' kezit. — 3)ször. A' Nemzeti Gyűlés' jagjai közzül ki-rendelendő Választók *Párisban*, Május' 30-dikán rendelik-ki, az ujj Bé-töltető Hatalom' tagjait, a' Departamentomok' Adminisztratorjait, a' Pereknék közönséges Itélő-Biráit, és a' *Criminale Forumoknak* tagjait. — 4)ször. A' Conventnek a' Constitutzió' organizálására ki-rendelgetve lévő 16 tagjaiból álló Commissió, határozza-meg 8 napoknak le-folyta alatt azt a' törvényt, mellynek a' Bé-töltető Hatalom alája legyen vettetve: ugyan ezen idő alatt adgya a' Törvény-hozó Commissió is vélekedesit a' felől, mi-módon kellefsék a' Birák' és Adminisztrátorok' Gyűléseiket rendbe szedni. — 5)ször. A' Convent a' következendő 3 punktumokat erőszittse-meg elő-fundamentomul. *Elsőben*: abban a' Közönségben (városban), a' hol a' *Törvényhozó Gyűlés* mulat, tölle függön a' fegyveres erőnek, és ezen Közönség' Politziájának igazgatása. *Másodszor*: az olyan Közönségek, a' hol a' lakosok' száma a' 100 ezeret felyül haladgya, az Elöljárói igazgatásra nevezve, annyi részre osztassanak-fel, a' hányszor 50 ezer emberek találatnak benne (az az, minden résziben a' városnak, a' hol 50 ezer emberek laknak, külön-külön *Municipalité*s legyen.) *Harmadszor*: a' *Klubok* a' Közönség' osztáljaiból formáloedgyanak, olly tzéllal, kogy ott a' Hazafiak adgyesülvén, egymást a' magok jussaikról tanítsák, és a' Tyrannuság' gyűlölésire, s-a' törvényekhez való engedelmeségre intsék. „

Thüriot azt javasolta, hogy, mivel ezen dolog ellen senkinek semmi ellevetése nintsen, és ebben mindeneknek kívánfága meg-egyezik; tehát a' dologról 3 napok alatt határozást kell tenni. — A' taposulás és az: *éljen a' Respublika!* kiáltás, minden szegelyben igen nagy lévén, a' *Thüringi* javaslása decretaltatott. — (Ebből úgy lehet ki-hozni, hogy a' jövő Május' 23-dikán már nem lesz *Convent*, hanem ismét a' 2 éftendőig tartandó *Nemzeti Gyűlés* áll-bé helyibe; a' midőn a' *Bé-töltető Hatalom* ismét el-leszen válva a' *Törvény-hozó Gyűléstől*.

Dühem azt javasolta, hogy az országban mind azokat a' Hazafiakat, a' kik nem hazafülös-beli bün miatt vagynak el-fogattatva, szabadon-kell bocsátatni, hadd lehessenek jelen a' nép-gyűléseken. — Az ő javaslása meg-visgáltatás végett *Commissióra* bízott.

Ezen egyéb aránt örvendetes vetelkedések között, *Kép-viselő R o s e t* egy szót talált a' száján kibotsátni, melly miatt hirtelen nagy zürzavar támadott a' *Convent*ben. Így szollott volt t. i: — „Az el-bámult *Nemzetek* nyughatatlansággal várják azt a' *fzempillantást*, a' midőn mi ismét a' *civilizált Nemzetek* között foglalunk magunknak helyet.„ — Látván tehát *R o s e t*, hogy foka fel-zudúltak ezen szavakért, végre menteni kezdte magát, hogy így akarta légyen mondani: — „foglalunk magunknak első helyet.„

G u f f r o y, az egyesült *Commissiók'* nevében a' *Convent* elibe jövéen, ilyen projectomot tett: — „Mi abban foglalatoskodunk, hogy a' *Vendei* hadat tökéletesen ki-oltsuk; triumphusokat tsináljunk; békétségeket eszközöljünk; kereskedésünket és tengeri hadi erőnket jó lábra állítsuk, a' *Nemzeti adófságot* le-fizessük; *Finántz kút-fejeinknek* jó feneket tsináljunk, s-több e'-félék. De legyünk igazságosok is: a' 3 el-vádoltatott *Kép-viselők'* ügyinek meg-visgálásával siesünk. A' *Commissiók'* azt javasolják általam, hogy jó leszen minden nap dél-előtti 10 órától fogva dél-utáni 6-tig, az ő mentségeknek meg-

halgatásával töltönnék az időt., — A' Convent helybe hagyta a' Commisziók' javaslatát.

Boudin egyebet javasolt. Ő azt mondta, hogy az ilyen színű dologban leg jobban tselekednék a' Convent, ha valamely el-vádoltatott Kép-viselőről örökké csak azt határozná-meg; hogy, méltó e' azt, mint bűnöst, vád alá rekesztzeni, vagy nem? s-ha méltó, akkor az ő ügyinek további meg-vizsgálását bizza arra a' Departamentom-beli nép'-gyűlésre, a' honnan való az el-vádoltatott Kép-viselő; hadd ítéljék-meg őket azok, a' kik Kép-viselőnek küldötték volt, s-hadd külgyenek helyette más Kép-viselőt, mihelyt úgy találják magok, hogy már nem bizhatnak többé az elsőhöz. — „Tsak azok itelhetik-meg (mond Boudin) a' mi tselekedeteinket, a' kik bennünket a' magok képekben ide küldöttek. s. a. t. — Ruámpsnak nem tettett a' Boudin beszéde, azt mondván, hogy a' szerént ötöt, a' ki a' Vendéköl való, Charette ítelné-meg. — Sokak ellenben, tapsolással helybe-hagyták a' Boudin javaslatát.

Egyéb aránt azt jegyzik-meg a' 3 el-vádoltatottak' processusáról, hogy tsuda ha félbe nem fog szakadni; rész szerént azért, hogy Barrer közelebről egyet orálván, ismét meg-nyerte némü-áemü-képpen a' nép-kedvit; rész szerént pedig azért, hogy az ő oltalmazójik is jó részt vagynak annyin, mint az ő vádolóik. — Barrer a' maga oltalmazására el-mondott beszédgyinek kezdetiben, így is szollott volt a' többek közt: — „

„ Én (a' tudva lévő) Majus' 31-dikén ebbe az oráló-széke fel-álván, az én Kép-viselő Collegáimat védelmeztem. Miért nem segitette akkor Si eyes a' maga foganatos szava által az én gyengeségemet. Midőn Jun. 2-dikán a' Henriot parantsolatlyából, a' kit én, mint egy második Cromwell, úgy irtam-le-elöttetek, a' fegyveres erő bennünket körül-vett, én akkor is azt erősittem, hogy itt (a' Conventben) mindennek egy forma jussa vagyon a' maga vélekedésit ki-mondani. Én így szollottam akkor: — „ A' meg-vásároltatott szolgák nem szabhatnak tör-

vént egy szabad Nemzetnek! Matafsuk-meg-egész Frantzia ország előtt, hogy szabadok vagyunk. Men-nyünk-ki a' nép' elibe, és mondgyuk azt néki, hogy mi az ő Kép-vifelői vagyunk. „ — Minden tudgya, hogy én adtam a' Commiſsiók' ezire az arra szolgáló leg jobb eszközöket, hogy a' Convent ne oszlat-tathassék szélllyel. En tanátsoltam, hogy oltalmatok-ra a' Párisi fegyveres népet hivaſátok haza. Ki fogott mellettem? senki: ki mondott ellene jóval-sá-somnak? *Roberspier.* „ — „ *Thermidor'* 9-dikén (a' *Roberspier'* meg-bukáſakor) mind a' hárman itt a' Conventben voltunk. *Roberspier* ebbe a' székebe fel-állván orálni akart; de mindenek ezt kiáltották: *le onnat Tyrannus! Barrer beszéljen!* En engedelmekedtem. Le-irtam *Roberspiert* a' maga tulajdon-ságai ſzerént. Beszédimet tapsoláſsal fogadtátok. *Tal-tien* segítségemre vólt, ki is a' leg finumabb és leg veszedelmesebb ellenfégnék *St. Juſtnak* ostromát ál-lotta-ki. Híſzem akkor, ha bünös lettem volna, en-gemet is le-menydörögtetek volna az oráló-ſzékből, mint *Roberspiert*. Már moſt támodnak-meg, minek-utánna a' népnek hozzám való bizodaljától meg-foz-tottak. s-a' t. „

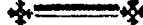
P á r i s. Aprilis 2-dikán.

Tegnap reggel nap' fel-jöte előtt, ifzonyu tolyon-gás vala a' kényér-sütök' boltjai előtt. Már teg-nap előtt minden ſzeméllyre tsak fél font kényér és riz lót riskása osztatott-ki: de tegnapra már ez a' portzió is annyira meg-kitsinyítettett vala, hogy va-losággal az ajtó előtt gondoltatott állani az éhség. Világofságra jövéen ez a' dolog, a' Polgarok öſzve-fzaladoztak. Sokak a' Convent felé futván, mindenek így kiáltoztak: *kényeret! kényeret!* Dél-utánvi egy orakor a' lárna dobok meg-perdültek, a' kereskedő boltok bé-zárattak, és a' lakosok fegyverbe öltözvén, rész ſzerént poſztyaikra ki-állottanak, rész ſzerént a' Convent mellé mentenek. A' fokaság erőſſen ſzidalmaz-ta az Orſzagló-ſzéket, azért, hogy miért ilyen vigya-zatlan. A' vásárláſon mindenek olyan erőſſen ipar-

ködtak, hogy már dél-utáni 4 orakor, fohol semmi nem vólt. Ekkor (dél-utáni 4 orakor) fok rend-beli jelentések érkeztek a' Convent elibe, mellyekre nézve meg-határozta a' Convent, hogy még most nem oszlik befzéllyel. A' nagy tolyongás azonban minden rendeletlenség nélkül foly, és a' nagy számu strázsák szorgalmatosan ugyan, de barátságosan teszik kötelefségeiket., — Végre így rekefzti-bé szavait a' *Párisi* tudósító: — „*Boissy-d-Anglas* hir-adást akart az eleség-állapottyarol tenni a' Conventben: de a' sok, *éljen a' Convent! éljen a' Respublika! Kényeret!* kiáltóknak lármája miatt, nem folytathatta befzédit. Egyfzer a' karbol a' nép közzül egy Oratol fel-kiáltván, ez így szollott: — „a' nép a' *Constitutziót* és az Emberi just kívánnya. Hogy lehet az, hogy ilyen termékeny esztendő után, ilyen nagy szükkfég legyen?., — A' Convent Præsese arrol tette bizonyofsá az Orátort, hogy minden orán nagy bövség fog lenni. — A' láрма még tart. A' láрма harangot huzzák. Mindenek a' Convent felé szaladnak. A' Convent' ülése még tart. Most estveli 7 óra vagon.,,

Egy Frantzia Journálban egy ifju falusó Frantzia leanka úgy iratik-le, mint egy olyan tükör, mellyből a' ki akar, a' Frantziáknak mostani, erköltsi és gazdálkodás-beli állapottyokrol, nagy világofságot vehet. — „

„Én (ezek a' *Párisi Tudósító'* szavai) a' napokban, a' *Montmorency* völgyben lévő mezei jószágomnak meg-látására gyalog meg-indulván, *St. Denis* mellett egy ifju leánykát találtam előll, ki is éppen *Páris* felé karutzázott (szekeren ment), valami eleséget vivén el-adni oda. A' leány valami 20 esztendős lévén, egétségire nézve egy szép virág szál, s-idejihez képpeft egész elevenségü vólt. Befzédbe eredvén vele, őtet éppen olyan eszesnek és módosnak, mint a' milyen elevennek találtam. Nem jut eszemben, hogy jutottunk a' beszéd közben a' Conventnek az Isteni-szolgálatot illető *Decretomára*, elég hozzá (mondon a' leánynak), hogy e' szerént a' *Decretom* szerént, nékiek az ő Papjok, *Templom-*

jok, és Miséjek vizfsza adattatik. Meg-magyaraztam néki azt is, hogy ez az Isteni-tisztelet-beli szabatság mennyire terjedgyen-ki. — „Tsak jó ez is (felel a' leány), mert így leszen valakink, a' ki legalább az ifjakat a' magok kötelefségekre meg-tanította. Mi őrta Prédikátziót és Misét nem halgatnak, az őrta fem Pokol sem Hit nem tartoztattya őket, és azt felelik, hogy nekik minden szabad. Tsak tegnap is kéntelen voltam a' kifsebbik ötsémnek egy kemény nyakon-tsapást adni, azért, hogy előttem a' mi régi Papunkat — azt a' jó öreg embert, kihez még az atyám sem szoll tisztelet nélkül, és a' ki soha hozzánk nem szoll, hogy az atyáinkhoz és anyáinkhoz való engedelmefséget, a' munkáságot, és a' szegényekről való el nem felejtkezést, szivünkre ne kötné — tegezni bátorzkodott. — Meg-ditsérvén én a' leánt ezen okos beszédiért, az után az ő házi környülállásairól, és élelminek módgyáról tudakozódtam. Mellyről ilyen formálog beszélgettünk egygyütt: — „

„En Sz. Gratzianbol való vagyok (mond a' leány) atyám anyám élnek: egy leány és három férjfi testvereim vagynak. A' 2 nagyobb testvérim a' tsatázó mezőn vagynak. Három napi szántó-földet tartunk árendában, és minden nap tejet vizünk *Párisba* el-adni, mellyet én a' szomszédos falukban vásárolok öfzve, 12 réz pénzel (*Solsal*) fizetvén nékiek pintyit (kupáját), és a' mellyet én *Párisban* 25 réz pénzen adok-el. Napjában 100 pintet árulok-el. A' nyereség jó; mivel minden pinten 13 réz pénzt (*Solst*) nyervén, napjában 60 Livra belölle a' jövedelem. De e' mellett a' költség is fok. A' téjnek bé-hordására lovat kell tartani; pedig ez fokba kerül. Egy mérő zab 6 Livra; 2 kötés széma 2 Livra 10 pénz; 2 kötés szalma 15 pénz; a' fagyban a' patkóztatásra is fel megyen 35 pénz; hát a' szekér, a' szerzsám, és egy szamárnak tartása, mennyibe fel nem kerül! Mind ezekre minden nap el-költünk 23 Livrát. Magunknak is falatoznunk kell; 10 font kenyeret köl-

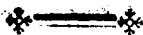

rünk-el napjában; de ezt magunk süttjük: fontya ennek 20 pénzbe kerül; azonban csak kenyérrel, mi ifjak mind inkább meg-elégfzünk, hanem az apónak és anyónak, egy kis leves, egy kis hús, s-egy kis borotska is meg-kivántatik a' fok munka mellett. Ez mind fokba telik napjában. Továbbá: láttya az Ur! ezt a' verefs alsó szoknyát is eddig 9, most pedig 90; ezt az elő ruhát eddig 10, most pedig 55 Livrákért adgyák. A' gyóltsnak röfit eddig 15, most 40 pénzel fizettyuk. Ezt a' paputsot (mond továbbá a' leány, fel-rántván egy kifség a' ruháját), a' tsatton kívül 28 livrával vettem, s. a. t., — Beszélt a' leány még tovább is, melly után én (szoll a' tudósító) az ő házoknak minden napi költségét, az ő mindan napi nyereségekkal öszve vetvén, úgy találtam, hogy a' falutska, a' mellyből ő való, és a' mellynek minden lakosai tsupa téjjel való kereskedésből élnek, ebből esztendőnek le-folyta alatt 20 ezer Livrányi nyereséget tsinálnak magoknak., — (Az itt említett Sols, vagy kis pénz, annyi, mint a' mi krajtzárunk.)

Még egy pár szót a' Fegyvernyugvásrol...

Hogy a' Frantziáknak a' Prufszusokkal fegyvernyugvások vagyon, azt még máig sem szüntek-meg fok külső levelek fok féle fundamentomból erősíteni. Azonban úgy veszfzük észre, hogy azok a' békeségről szolló rövid, de fontos punktumok, a' mellyek a' közelébbi Merkurnak hátulso' lópján, *Béts* alatt, olvastatnak, még fok ki-fogások alá rekefztetődhetnek. — *Emmerichet* még nem hagyták egézfzzen oda a' Frantziák, sőt kemény sántzokat készittenek mellette, de senki sem tudgya mi végre. Ha a' Frantziáktól kérdi az ember, hogy mire készittik azokat? azt felelik, hogy a' Prufszusok' számára.

Némelleyek nem értik még ma is, hogy a' Frantziáknak a' *Westpháliei* szélekről való vízfzsa-menetele, mire való legyen. Hogy *Rees* mellett a' *Rénuson* való által menetel szabad volna, nem igaz. Valamint az Auszriaiak a' *Rénus* jobb partyán, éppen úgy takarodnak a' Frantziák is, annak bal partyán, fel-felé.

Mind ezek mellett a' békefészes hírek mellett is azonban Április' 6-dikán még folyt a' tsatázás *Máintz* alatt, a' Frantziák és a' Tsászfáriak között. Az öfzve-ésápás valami fántzok felett esett, a' honnan a' Frantziák néhány versben és utoljára is ki-verettek. — A' Tsászfáriak küzzül, egy Oberslájtnánt, egy Kapitány és vagy 2 Hadnagyaink, sebet kaptak.

T u d ó s i t á s .

A' Maros Vásárhelyi Ref. Collégyom néhai egyik Professorának, az 1772-ben Ultrajectumban kibotsátott halotti Versei (*Carmina Exequialia & alia. Trajecti Bat. 1772.*) által jó Deákságáról esméretes, és a' Hazai szép Tudományoknak kárával igen hamar meg holt *Kovácsnai Sándornak* maradott Kézírásban a' több nyomtatatlan Munkái között, a' *Cicero Kötelefségekről* irt Munkájának egy fő rendbéli Tudósnek öfztönözésére tett fordítása is 3 Könyvekben (*Cicero de Officiis.*) A' mely Munkát hasznosnak lehet tartani.

1. Az Ifjuságra nézve; ha ki az Ifiak közzül magát a' Magyar Nyelvből Deákra, vagy ebből Magyarra való fordítás által, akármeltyik nyelvben a' kettő közzül gyakorolni, s-jó igt és magának tökéletességet akar szerzeni.

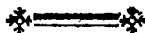
2. Az Akadémiai és Oskolákbéli Tanítókra nézve, hogy a' Philosophiában s-Törvényben elő forduló szóknek és ki tételeknek igaz Magyar neveivel és az arra szolgáló ki-fejzésekkel meg esmérkedjenek.

3. A' Magyar Deákságnak (*Litteraturának*) minden felső Gyámolaira és Barátaira nézve: a' jó Magyarság a' jó fordítások által kétttség kívül gyarapodván.

4. Mind azokra nézve, kik a' *Piatzos* úgy nevezett *Classikus* Írókat szeretik, mellyeknek kéttség kívül *Cicero* az Apjuk.

5. A' szép nemre nézve, melly a' Deák nyelvben jártos nem lévén, örömeft olvasná a' régi nevezetes írókat a' jó íznek ki-pallérozása végett.

Ha azért minden pallérozott Nemzeteknek példájokkal meg nem tsalatom, mellyek közzül minde-

nik', a' *Piatzds* régi Irókat, mint a' jó Iz, Mestereit az ő hazai földébe által plantáka; ha különösen Német Ország példája meg nem tsal, a' hol a' hires *Garve* előtt-is a' *Cicero* kötelefségeit többen fordították; a' *Garve* jeles fordítása pedig már egy néhány versen ki-adatott; és ha a' mái idő szükségeinek meg gondolása az útból félre nem viszen, mellyben minél többen vagynak, kik tsak Igafságaikról (jussaikról) gondolkoznak, annál szükségefebb, hogy kötelesegekre-is mind gyakrabban, mind hathatósabban reá emlékeztetsenek; úgy tartom, hogy nem vétek, véle, ha a' Nemes Magyar és Erdély Országi Közönséget ezennel a' nevezett Munka' fordításának kiadatására lejendő alá-írására (subscriptiójára) meg szólítom. —

Béts Szent György havának 13-dikán 1795. j

Lötsei Engel Christian.
Az Erdélyi Felséges Udvari
Cancellarián Accessista.

Ezen fenn-nevezett munkának 8-ad rész formán való ki-adását magamra vállaltam. A' kik szép író papirosra való nyomtatványokat akarnak szerezni, ezek neveiket 40 krajtzarokkal írják alá; a' kik pedig közönséges jó papirofsal elégednek-meg: azoktól tsak 30 krajtzárnyi alá-írás kivántatik: a' kik pedig *Erdély* Országban a' ki-adó Urnak elébbeni hirdetése szerint, melly a' N. *Erdelyi* Ország Gyűlése' alkalmatofságával Böjt más Havának 13-dikán költ, 40 krt elő-fizettek: azoknak az első nyomtatványok különös szép író papirofsan fognak küldetni. Az alá-Irók' (Subscribensek) nevei a' munka elein ki fognak nyomtattatni, és olyan reménységben vagyok, hogy azoknak laistroma bizonyosága lészzen, maga hazában a' nemzeti nyelvnek melly sok barátai legyenek. *Pünkösd* havának végéig a' Magyar Litteratura' Mivelői közzül a' következő Urak fogják felvenni az alá-írást.

Magyar Országban.

Aradon, T.T. Prof. *Bíró Pál* Ur.

Budán és Pesten, T. *Kovachich Márton György*,

T. *Schedius Lajos* Prof. és minden könyváros Urak. — Debretzenben, a' Réf. Collégyomban *Nagy Samuel* — Káfsán, T. *Baróti Szabó Dávid* Prof. és T. *Kováts István* Præd. — Komáromban, T. *Mindszenti Samuel* Præd. — Győrött, *Müller Könyvkötő* — Nagy Váradon, Prof. *Tertina Mihály* — Késmárkon, T.T. Prof. *Genersich* — Ketskémén-ten, *Veresmarti*, könyvkötő — Léván, *Lovas László* könyvkötő — Lötsén, T.T. Rector és Prof. *Liedemann Márton* — Lőllonczon, F. T. *Kármán József* Superint. — Miskoltzon, *Molnar Sigmund* Könyvkötő — Pápán, Prof. *Márian István* — S. Patakon, Prof. *Bartzafalvi Szabó David* — Rimaszombaton, *Ferentzi Samuel* Könyvkötő — Szombathelyen, *Zsöldös István* Könyvkötő — Sz. Fejérvárott, *Láng Agoston* Könyvkötő — Siklóson, *Tóbi János* Könyvkötő — Sopronyban, T. T. Pállya Director, Prof. *Vietoris Jónás* és *Németh Mihály* Könyvkötő — Vátzon, *Marmarosi Gottlieb Antal* Könyvnyomtató — Veszprimben, *Fejér János* Kereskedő — Urak.

Erdély Országban.

Kolosvárott, *Doctor Gyarmati*, és T.T. Prof. *Szathmari Pap Mihály* — Szebenben, T. T. Prof. *Binder János* — M. Vásárhelyen, T.T. Prof. *Ziláhi Samuel* — N. Enyeden, T.T. Prof. *Benke Mihály* — K. Fejérváron, T. *Seelmann Károly* Tanácsos — Urak.

Mind ezeknek az Uraknak fárattságok' jutalma léfzen a' tizedik példa (exemplar). A' Magyar Országiai engemet, az Erdély Országiai pedig a' kiadó Urat, az alá írás iránt levelek által annak idejében tudósítani ne fajnállyák.

Pofonyban Sz. György Havának 15. napján. *Weber Simon Péter* Könyváros.

Utólsó Jegyzések.

Az ujjabb levelekből láttyuk, hogy a' Convent még most nem akar el-ozlani — *Pisehegrü Párisba* megyen, a' Convent' örizetin lévő sereg' vezérinek — *Collot, Billod*, és *Barrer*, egy ideig másuva fognak *Párisból* fogságra küldettetni, P. U.